

efter Provstinde Nissen og driver den fremdeles (1878). Senere forhøiedes hans Løn til 1000 Sp. som Kæmner. Solgte Lenen Gaard i Melhus til en Bondemand, efter 1878. Døde 12/1 1898.

HALVOR CHRISTIAN HEYERDAHL,

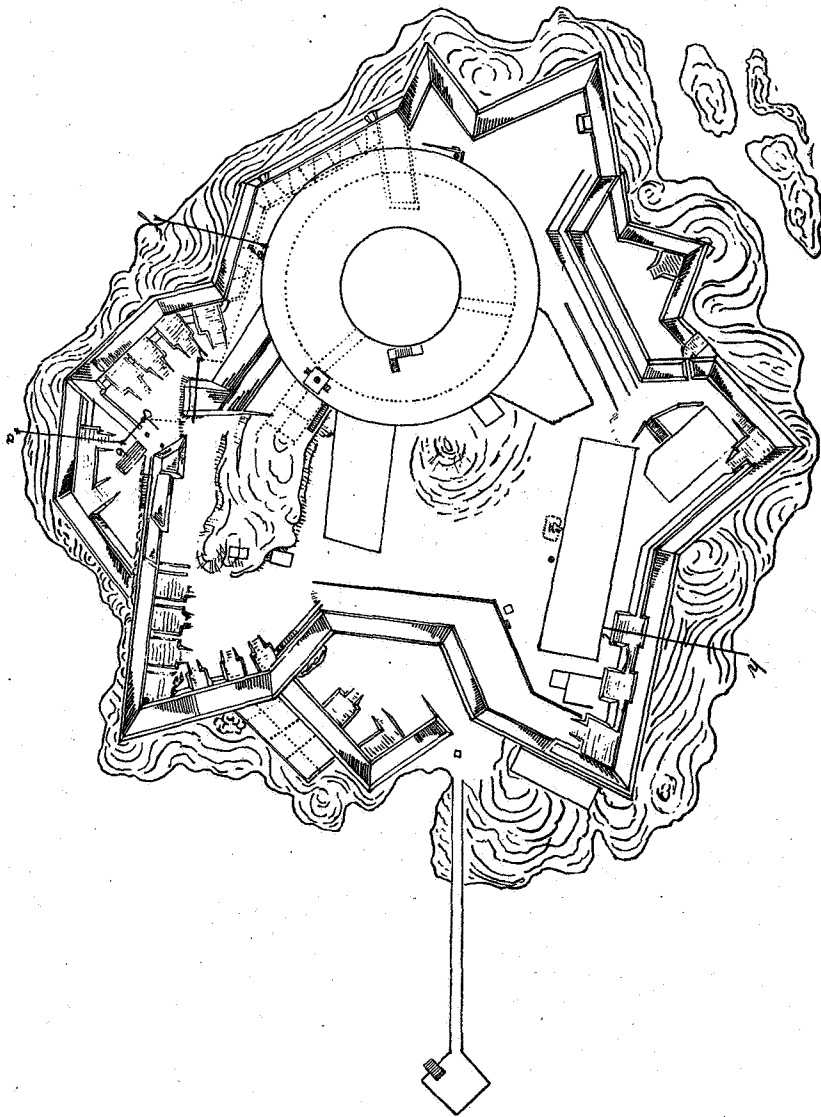
Søn af forhenværende Præst i Størdalen, Gran Hieronymus Heyerdahl, var født 27/7, 1800, Student 1823, theol. Cand. 1828. Sognepræst til Edø 1829 og til Hevne 1842, hvor han forblev til 1865, da han tog Afsked. Gift med Gina Fredriksen, begge forflyttet til Christiansund, hvor Manden døde i Octbr. 1878, Konen Aaret 1875. 10 Børn.

I min Dagbog for 1870 findes i min Optegnelse om min første Kones efterladte Papirer følgende: Gina Heyerdahl (Bergina Mathea) fød Fredriksen, min første Kones Veninde døde i Christiansund i Octbr. 1875, 67 Aar gammel.

KJØBMAND NILS CHRISTIAN HAVNES,

fød 30/6 1822, var en Søn af en Slagter Havnes, kom paa Kontoret hos Erik Dahls Enke i Graven og etablerede sig selv, idet han tilkjøbte sig Gaarden (No. 46 i Olaf Trygvessøns Gade) hvor han drev Manufaktur- og Bryghandel i en længere Aarrække. Gift med Johanna Rüsing, (Datter af Major Rüsing) fød 1/7 1826, død 29/8 1875. Havnes døde 22/12 1878.

MUNKHOLMEN OG CHRISTIANSTEN

MUNKHOLMEN FÆSTNING EFTER EN GRUNDPLAN FRA 1808.

BESKRIVELSE over MUNKHOLMEN.

Stedets Historie, vide Skilling-Magasin 4de Aargang 1843.

Paa en liden Holme i Trondhjems-Fjorden, i en Afstand af omtrent 3000 Skridt fra Byen, hæve sig de gamle Mure af en Fæstning, hvortil der knytter sig en Række af historiske Erindringer. Det er ikke som Fæstning betragtet, eller fra noget militært Standpunkt, at Stedet vækker den høie Interesse, som knytter sig dertil, men det er mere som Fortidslevning, og paa Grund af dets senere Brug som Statsfængsel, hvor historisk mærkelige Personer have henlevet lidelsefulde Dage, at Stedet har vundet sin Mærkelighed.

Den Holme, hvorpaa Fæstningen er anlagt, førte i gamle Dage Navn af Nidarholm efter Nidelven, ved hvis Munding den ligger i en Bugt, som Fjorden her danner. Før Byens Anlæg var den ubeboet og blev brugt som Rettersted, hvor en Galge stod opreist. I Aaret 995 lod Kong Olaf Tryggvesøn opslaa paa denne Galge den berømte Haakon Hlade-Jarls Hoved og Trællen Thormod Karkers, efter at denne havde snigmyrdet sin Herre paa Gaarden Rimold (nu Romuld) i Melhus Præstegjæld. Ikke længe efter — i 997 — blev Nidaros anlagt af Olaf Tryggvesøn, og da kort efter den kristne Lære indførtes, gav dette Indledning til, at Stedet fra en øde Holme blev beboet. Da nemlig den danske Konge Knut den Store 1029 opholdt sig i Nidaros, hvor han havde styrtet Kong Olaf den Hellige fra Thronen, skal han have stiftet paa Nidarholm et Kloster, St. Benedikt til Ære. Da Stedet nu var blevet til en Bolig for Munke, blev dets Navn siden, paa Grund deraf, forandret fra Nidarholm til Munkholm. Dette Kloster, der saaledes var et af de ældste Klostre i Norden, maa imidlertid, efter nogen Tids Forløb, igjen være bleven ødelagt enten ved Iidebrand eller

noget andet Tilfælde; thi ligesom vore egne gamle Skribenter intet vide at fortælle om hint Klosters Stiftelse og om Kong Knut, saa berette de derimod, at den norske Lehnshøvding Sigurd Ulfstreng, skal have opbygget dette Kloster omtrent ved Aaret 1110 eller 1120; uden Tvivl har denne opbygget det paany, eller, istedetfor at det i Begyndelsen kun var af Træ (saaledes som de fleste Kloster og Kirker vare i Norge i de ældste Tider), kan have opført det paa sin Bekostning af Mur. Munken Theodorik fortæller i sin Norges-Historie, at Klosteret blev af Sigurd opført Helgenen St. Benedikt og Martyren St. Laurentius til Ære; (muligens det har været stiftet efter St. Benedikts Regel, men selve Kloster-Kirken derimod, har været indviet til St. Laurentius). Blandt Klosterets Abbeder har især En ved Navn Bjørn gjort sig Navnkundig; han kaldtes almindelig Ritabjørn af de mange Breve han skrev og spillede en Hob Intriger i de borgerlige Uroligheder mellem Kong Hakon Hakonsen og Hertug Skule, ligesom han ogsaa bragte Klosteret i stor Gjæld og Uorden, hvoraf det siden kun med stor Nød blev reddet.

I Aaret 1317 blev Klosteret hjemsøgt af en ny Ildebrand, og efter et Par hundrede Aars Forløb atter af en anden, ved Aar 1531, da Klosteret, som der fortælles, blev antændt af den brændende Trondhjems Kirke, som ved Lynild var bleven stukken i Brand.

Klosteret blev formodentlig igjen opbygget, men efter den Tid stod det ikke længe ved Magt, thi Reformationen indførtes nogle faa Aar efter, hvorved Munkene bleve adspredte, Klosterets Gods anvendt til andet Brug, og dets Bygninger forsvandt for Tidens ødelæggende Haand. Det Klosteret tilliggende Jordegods erholdt Adelsmanden Jens Tillufsen Bjelke til Østeraat i Forlening endnu samme Aar Reformationen indførtes, 1537, men da han senere erholdt Tuterøens Kloster i Forlening, blev Holms Kloster-Gods tillagt den trondhjemske Lehnsherre Christopher Huitfeldt, hvis Eftermand det siden fulgte, indtil Lehnsherrene fik Helgesæter Kloster i Forlening, da Godset uden Tvivl derefter lagdes under Kronen eller solgtes.

Fra Reformationen af laa Stedet øde i over 100 Aar, og blev imidlertid brugt af Byfogden i Trondhjem som et Brug, der var lagt til hans Embede, og hvor han havde en liden Høibjergning. Men da Trondhjems By, efter at være ved den Roeskildske Fred

bleven afstaaet til de svenske, i 1658 blev beleiret og igjen tilbagetaget af de norske, havde disse under Beleiringen opkastet en Skandse paa Munkholmen af de gamle tilbagestaaende Klostermure. Dette gav Anledning til, at man strax efter begyndte at indrette Stedet til en ordentlig Fæstning, da man fandt dets Beliggenhed beqvem til Havnens Forsvar; dog synes først i Kong Christian den Femtes Tid, under den norske Statholder Ulr. Fred. Gyldenløve, de egentlige Fæstningsværker og Volde at være bleven fuldførte; thi over Indgangen eller Porten til Fæstningen staar paa en aflang Marmor-Sten Aarstallet 1690 med Christ. 5tes Navneciffer mellem Bogstaverne P. E. J., hvilke uden Tvivl ere Begyndelses-Bogstaverne til Kongens Valgsprog:

«Pietate & Justitia; ligesom der og over Døren til Kommandantens Vaaningshus, der er opført af Grundmur, staar paa en firkantet Sten af hvid Marmor følgende latinske Indskrift:

REGN. CHRIS. V. P. A. V.
ACCVR. PROR
VLFR. GVLDENLEV.
HÆC. MOL. EREC.
MDCLXXII.

Hvilket betyder, at under Kong Christian den 5tes Regjering og efter Statholder Ulr. Fred. Gyldenløves Foranstaltning er denne Bygning bleven opsat 1672.

De senere Aar er Munkholmens Fæstning bleven meget forbedret og utvidet; den er saaledes bleven forsynet med større Fronter, høiere Revetementsmure, kuglefaste 6½ Fod høi og 18 Fod tykke Brystværn, saavel som med en Voldgang, der tillader at benytte Slæde-Rapperter og et talrigt svært Artilleri til alle Sider. Fæstningen har et stort rundt, grundmuret Taarn, hvori Krudtmagaziner ere indrettede. Dette Taarn, der tildels er en Levning af det gamle Kloster, bestaar af tre Etager og er tækket med Kobber. Den tredie Etage af dette Taarn var det Sted, som forhen brugtes til Statsfængsel; men nu benyttes saavel anden som 3die Etage til deri at forvare Fæstningens Inventarium og Materialforraad. Professor Schøning, som besøgte Stedet 1773, antager, at saavel anden som tredie Etage have utgjort tilsammen een Etage og et eneste stort Værelse, der maa have dannet Klosterets Kirke,

og at udenomkring denne have Munkene havt deres Boliger. Udenomkring Taarnet er nu en Ringmur, der er forenet med Taarnet ved et Tag, som hviler paa galliske Buer. Fæstningen er ellers besat med 35 Kanoner, mest 18 og 12 Pundinger, samt to Mortere. Stedet har forøvrigt en udmærket Beliggenhed for i Forening med Batterierne paa Fastlandet at forsvare Indløbet og Havnen, hvortil det saa meget mere er skikket, da man derfra kan se alle de sig Byen nærmende Skibe i en Frastand af tvende Mile.

I Morgenbladet i August 1877 staar: Armee-Departementet er bemyndiget til at ovedrage Videnskabernes Selskab i Trondhjem til Indlemmelse i dets Samlinger følgende blandt Munkholmens Fæstnings Inventarium opbevarede, til Kirkelig Brug bestemte Gjenstande, nemlig en Kalk, en Disk og en Messeskjorte, en Alterdug og en Alterbog.

(I sin Dagbog for 28de August 1877 skriver Chr. Thaulow, efter at have nedtegnet foranstaaende Oplysning fra Morgenbladet:

«I Sandhed, hvis jeg var yngre, kunde jeg fristes til at drage «til Christiania for at se Munkholmens Samlinger, især af Arkivet, «som alt dertil er nedsendt»).

Foranstaaende Beskrivelse over Munkholmen, er som det sees, taget fra Bladet «Skillings-Magasinet» i Aargang 1843. Udgiveren KJØBMAND CHR. THAULOW vil faa tilføie en del supplerende Oplysninger om Munkholmen, og siden lidt om Christiansten.

I Militær Henseende har Munkholmen ikke spillet nogen Rolle. Kun en eneste Gang har Fæstningens Besætning staaet overfor Landets Fiender, men Fæstningen kunde ikke tage nogen direkte Del i de krigerske Begivenheter som foregik. Det var i 1817, da Trondhjem blev beleiret af den svenske Hær under General Carl Gustav Armfeldt. Trondhjem var dengang omgivet af Fæstningsvolde mot Vest ved Skandsen og mod Syd langs Elven til Domkirken. Derfra og videre nedover langs Elven var Forsvaret overtaget af Fæstningen Christiansten og Fortet Møllenberg. Mod Sjøsiden forsvaredes Byen af endel Landbatterier og Fæstningen Munkholmen. Ifølge en i 1906 af daværende Kapteiner S. Segelcke og H. Angell udgiven Bog «Stene som taler», havde Christiansten i 1718 en Besætning paa 1000 Mand under Oberst Mülenport, og Fortet Møllenberg 100 Mand under Major Bruun. Paa Munkholmen laa 500 Mand under Major Bruun. Af denne store Besætning paa Munkholmen omkom Halvdelen. Der manglede Mad, Sengeklæder, Barakker og — Vand. At skaffe Vand til en saa stor Besætning maatte ogsaa være en overmaade vanskelig Sag, da der ikke findes brugbart Vand paa Selve Fæstningen. Vand maatte hentes fra Fastlandet.

Segelcke og Angell slutter sin Beskrivelse af Munkholmen saaledes:

«Munkholmen har sin egen dystre saga. Som den ligger der «ude i fjorden med sit hættetag, sine graa volde og — sine fængsler, taler den til os med et forunderlig trist, vemodigt sprog. I

«1105 byggedes her et kloster, det brændte og blev atter opført «og forfaldt omsider. Det er det første holmen fortæller os om. «Saa blev stenene brugte til fæstningsmure og stod der nu som «værn for Trondhjem by. Men lidet fik den udrette som fæstning. «Det er som statsfængsel, den er bleven mest bekendt. Inden- «for dens skumle mure har mange mærkelige mennesker hen- «slæbt sørgelige aar af sit liv. Gamle blev de færreste. Det «slette vand derude skaffet fangerne snart uhelbredelige syg- «domme. Kom de levende ud af fængslet, pleiet de ved svære «stensmerter for bestandig at mindes Munkholmen. Af alle «fanger vækker Griffenfeldt vor dybeste medfølelse. I 18 aar, «fra 1680 til 1698, sad denne, den største statsmand, som Dan- «mark har fostret, i det usle kammer, som endnu vises frem som «hans fængsel. Den mands skjæbne havde sandelig været mere «end eventyrlig. Han, vintapperen Schumachers søn, var paa «faa aar bleven forfremmet fra simpel skriver og sekretær til «greve, groszkansler, han var durchlaucht, excellence, — elefant- «ridder, han var kongens høire haand og altbetroede mand. Naar «han kom kjørende, stod folket bukkende og neiende som for kon- «gen selv, naar han gik gennem de kongelige sale, bukket kam- «merherrer og pager og gamle adelsmænd sig dybere end for «kongen selv. Han kom kjørende i rigt forgyldt karosseri for- «spændt de ædleste heste med sølvbeslaaet sæletøi og brogede «topkvaster. Paa siderne var vognen prydet med vaabenskjolde «med gyldne løver og røde hjerter omkring den gyldne kronede «grif med den krumme hellebard. To løbere gik foran vognen, «to pager ved hver side, bag stod to lakeier. Livreet var blaat «med brogede opslag, og det istraalede af sølvkaloner og koste- «lige tresser. — Den mand tilbragte 18 aar derude, og aldrig, «heder det, fik han i denne lange tid foden udenfor fængselsdøren, «og aldrig saa han himlen og solens lys uden gennem fængsels- «vinduets dunkle glas. Her havde hans sjæl vundet større seire «end nogensinde i hans storheds tid, her var hans hjerte blevet «lutret, og det snevre rum havde stundom for ham været en høi- «sal, hvis loft hæved sig mod himlen. Der fandtes engang i fæng- «selsrummet mangt og meget, som mindet om den mærkelige «fange. Dybe visdomsord havde han skrevet ind paa vægge og i «vindu. Men nu findes intet spor af det. Borte er ogsaa den stol,

«hvori han sad i de 18 aar, den bordplade, som engang viste mær- «ker efter albuen, som i de mange, lange timer havde støttet Grif- «fenfeldts hode, naar han sad og gennemlevet paany og atter «paany sit mærkelige livs eventyr.

«Visselig har han mangel gang maattet gjenkalde sig i er- «indringen den sørgelige sang, som han i sine velmagtsdage «havde hørt Kristian den fjerdes ulykkelige datter synge ut fra sit «fangetaarn:

«Betænk min store trængsel,
«Mit lange, haarde fængsel,
«Mit jammers mange aar!
«Ei saa, at det bedrøver,
«Gud er det, som dig prøver,
«At se, hvad du formaar.»

* * *

I Sandhed, megen Sorg og mange bitre Taarer er gjemt bag Munkholmens Volde. Hvis Stenene kunde tale — det vil sige de Stene som endnu maatte findes paa sin gamle Plads fra den Tid, da Munkholmen benyttedes som Fængsel — vilde man faa høre Beretninger om forspildte Livsskjæbner, som det tyvende Aar- hundredes Mennesker ikke vil kunne tænke sig at have foregaaet saa sent som i vore Bedsteforældres og Oldefædres Tid.

Munkholmen er nemlig ikke længer hvad den var i tidligere Tider. Den er i Aarene 1830—50 saa at sige omtrent ganske «ombygget». Der er udvist en Mangel paa Pietet og Forstaaelse af at der her var et historisk Mindesmærke af stor Interesse, som er ganske uforstaaelig, og Efterslægten har al Grund til at beklage, hvad der dengang skeede med Munkholmen.

Det var militære Hensyn, som bevirkede, at Munkholmen er bleven saa totalt forandret. Ved kgl. Resolution af 12. December 1816 blev det besluttet at sætte Fæstningen i forsvarsdygtig Stand, og dette Arbeide blev da udført i de nærmeste Aartier der- efter, og Arbeidet hermed var helt færdig i Aarene 1848—50. Om- trent paa samme Tid ophørte Benyttelsen af Munkholmen som Fængselssted.

Allerede i November 1837 kunde Trondhjems Ingeniørdetachment indberette til Brigaden, at «den (Fæstningen) har erholdt saa betydelige Forbedringer, at «den hvad Værkerne angaar, virkelig kan siges at være i Defensionsstand».

Munkholmens Fæstning havde tidligere fremspringende Bastioner med Udenværker. Disse Bastioner og Udenværker sløifedes, og Munkholmen fik sit nuværende Udseende. Den gamle Hovedport gjenmuredes, og har i den senere Tid været benyttet som Fjøs. Det runde Taarn blev omkalfatret og forandret. Alle gamle Celler — ogsaa Griffenfeldts — blev revet ned. Taarnet skulde benyttes til Krudtmagasin, — men det viste sig efter sigende utjellig hertil, da Taarnet var for fugtig til Opbevaring af den Slags Krudt, som benyttedes i Midten af det 19de Aarhundrede.

Det er beklagelig, at Munkholmen saaledes er bleven forandret og ikke længer er i sin oprindelige Skikkelse. Men man bør ikke laste de Mænd, som gennemførte Forandringen, alt for strengt. Til Trondhjems Forsvar fra Sjøsidens kunde vistnok Munkholmen have sin Betydning i en Tid, da Panserskibe, Torpedobaade og Undervandsbaade var ukjendt.

For dem, som besøgte Munkholmen før 1890-Aarene var der dog noget, som strax mindede om at her har været en Fæstning, — og det var de Rækker af gamle Mundladningskanoner, som laa paa forskjellige Steder paa Voldene. Det har været vor egen Tid forbeholdt at borttage de Minder, som disse gamle og forlængst ubrugelige, og i militær Henseende værdiløse Kanoner, kunde fremkalde.

Disse Kanoner, samt de gamle Kugler og Bomber, som man kunde se opstabled i Taarnets nedre Rum, tilligemed endel gamle Kanoner, Kugler &c. fra Kongsgaarden og Marinen, blev nemlig i 1894 solgt som «Brom» til et Firma i Kjøbenhavn.

Der blev i 1894 ialt solgt:

32 stk.	7" Bombekanoner
38 «	24 punds Kuglekanoner
1 «	18 « do.
6 «	12 « Feltkanoner

8 «	100 «	Fodmortere
6 «	7"	Tapmortere,

samt Kugler og Bomber.

Der blev ialt solgt 445060 kilo, hvorfor den norske Stat opbevar en Kjøbesum af Kr. 13351.80, eller nøiagtig 3 — tre — Øre pr. kilo.

De Kanoner og Mortere, som blev brugt af de Trondhjemske Afdelinger i Kampene i 1808 og 1814 er dog heldigvis ikke solgt endnu i 1919. Disse var Metalkanoner, og blev i 1877 sammen med andet gammelt Skyds sendt til Christiania til Hovedarsenalet. Ifølge en Fortegnelse, dateret 26de Juli 1877, hvoraf en Afskrift velvilligen er bleven sendt mig fra Trondhjems Arsenal i November 1919, blev der i Juli 1877 med Dampskibet «Fiskeren» sendt fra Trondhjem til Christiania ialt 50 Kanoner og Mortere foruden forskjellige andre Gjenstande. Af disse Kanoner var 6 støbte i 1742 og bar Mærket C. VI., og de fleste andre var støbte i Tiden 1760 til 1799. Ifølge en fra Rustmesteren i Christiania modtagen Meddelelse dateret 13/11 1919 «opbevares de fra Trondhjems Arsenal i 1877 «indsendte Metalkanoner fremdeles ved Hovedarsenalet». Skulde det ikke være rimeligere, at disse Kanoner, som har tilhørt Trondhjemske Afdelinger, blev opbevaret i Trondhjem?

Ved Trondhjems Arsenal findes dog endnu i 1919 opbevaret nogle smaa Fodmortere af Metal, som benyttedes i 1808 og 1814.

Munkholmen Fyr blev oprettet 1797. I 1903 blev Fyret forandret til Fyrlampe med Blink.

CHRISTIANSTENS FÆSTNING,

blev anlagt omtrent samtidig med Munkholmen, nemlig omkring 1672.

Christiansten har ligesom Munkholmen kun en Gang havt Landets Fiender udenfor sine Volde, nemlig i 1718, da den svenske Hær under General Armfeldt beleired Byen. Christiansten var efter Dagens Forhold en ganske stærk Fæstning, og der findes flere Vidnesbyrd om, at det for en væsentlig Del skyldes Christiansten, at

1672

15 november 1718

det i 1718 ikke lykkedes Svenskerne at indtage Trondhjem. Denne lille Fæstning har gjort en betydelig Indsats for Trondhjem og for Norge. Hvorledes vilde Forholdene være bleven for Norge hvis det var lykkedes Svenskerne at indtage Fæstningen, og derved ogsaa Trondhjem, i 1718?

Denne Fæstning, som engang har reddet Trondhjem, fortjener sandelig at omfattes med Interesse, og holdes i Agt og Ære, ikke bare af Trøndere, men af Enhver Nordmand.

Om Begivenhederne i 1718 skriver saaledes Professor, Dr. Yngvar Æielsen i den i 1897 udkomne Bog «Trondhjem i Fortid og Nutid», Pag. 236:

«Om Aftenen den 15de November stod han (Armfeldt) faa «Kilometer fra Trondhjem og kunde lade Christiansten rekognoscere. Men han gjorde ikke noget Skridt til at storme, og hans «Soldater holdt sig for det meste i ærbødig Afstand fra Fæstningens Kanoner.

Af stor Interesse er svenske Forfatteres Udtalelse om Armfeldts Beleiring, og jeg skal her citere 2 svenske Forfattere.

Cl. Adelsköld skriver i sit Værk «Karl den Tolfte och Svenskarne», 2det Bind, Pag. 383:

«Marschen till Trondhjem gick någorlunda lyckligt, emedan «proviand ännu fanns och norrmännen tydligen insågo huru saken «skulle sluta af sig själf, när Armfeldts förbindelser afbrutits och «hären, utan deras åtgöranden, skulle omkomma af köld och brist. «De drogo sig därför likasom ryssarne undan, så att han utan «motstånd kom fram till Trondhjem. Men att intaga fästningen «med en besättning på 8000 man, friska och välfödda trupper var «omöjligt, i anseende till försvarsverkens styrka, svenskarnes få «talighet och vanliga bristfällige utrustning i öfrigt, jämte saknad «af belägringsartilleri, samt slutligen genom närvaron af en dansk «flotta, som försvarade hamnen; hvarom allt, konungen ej gjort sig «underrättad, ehuru hans uppmärksamhet fästats på nödvändigheteten härpå.

«Inom kort började de illa försedda trupperna att lida af köld «och umbäranden utaf alla slag, och Armfeldt, som förtvivlade om «företagets framgång, skickade öfversteløjtnanten Marks v. Würtemberg till konungen, för att muntligen meddela honom omöjlig-

«heten, att med den trupstyrka han ägda och förhållandet i öfrigt, «utföra gifna order. Marks v. Würtemberg berättar, att han under «7 timmar «questionerats» af konungen, som därefter omedelbart «återsände honom den 100 mil långa vägen till Armfeldt, med «mundtlig» order, att, «med armeen uti Norge uti det Dronthiem-«ska Gebiet, så långt inrycka som den nånsin kunde. Bemäktiga «sig staden Drontheim, med Kristiansten och Munkholmen jämte «hela stiftet; eljest skulle ingen menskia tänka på något återtag.» «Armfeldt underrättade konungen gång på gång om alla omöjlig-«hetarna, att utföra dessa befallningar, men fick till svar endast «skarpa förbråelsen, och därjämte befallning att «BRYTA ALLA «SVÄRIGHETER OCH VISA MERA DRIFT ÄN HITTILS «SAMT TRÄNGA FRAM HVAD HINDER ÄN MÄTTE MÖTA «OCH, ATT PÅ INGA VILLKOR ÅTERVÄNDA TIL SVERIGE».

En anden svensk Forfatter, daværende Løjtnant ved Kungl. Dalregementet, F. Schenstrøm, udgav i 1890 en overmaade interessant Bog med Titel «Armfeltska Karoliernas sista Tåg», hvori han levande beskriver hele dette Indfald i Trøndelagen, og Hærens lidelsesfulde Hjemmarsch over Tydalsfjeldene Nytaarshelgen 1718 —19. Af Schenstrøms Beretning om Beleiringen af Trondhjem vil jeg citere følgende, som jeg tror vil læses med Interesse:

«Efter att hafva öfvergått Stjördalselvans is vid gården Vold «földje förtruppens kavaleri södra elfstranden, där nu Meraker-«banan ligger, och framryckte vidare öfver Gjevingåsen. Den «starka ställningen här lämnades af danska rytteriet. Hufvud-«styrken tågade på omvägar kring Gjevingåsen och vidare öfver «Hommelvik, hvarifrån stora landsvägen följdes. Ett häftigt «regnväder, som varede flere dagar, försvarade och fördröjde «betydeligt marschen efter strandvägen.

«Från dessa dagar omtalas det enda fall under fälttåget, «då en Karolin förgrep sig mot någon inbyggares person. En «soldat ihjalslog nämligen vid Hommelvik en äldre qvinna, «hvaraf blef följden, att han sändes till Trondhjem för att straffas efter landets lag. Mannen dog dock snart i fängelse.

«Ändtligen mot aftonen den 4. nov. stod Armfeldt med för-«truppskavalleriet framför Trondhjem, dit Budde (Kommanderande General i Trondhjem, Vincents Budde) nyss inryckt.

«Rytteriafdelningar framskötos till Nidelven i linjen Kristianssten—Tiller. Mot de samma öppnades eld från såväl stadens som utanverkens batterier. Folksägnan förtäljar, att svenskarne trodde staden skulle vara tagen i en handvändning, «men da Graamærra begyndte at knægge, fik de andet at føle». Det var ett kanonskott utifrån Munkholmen. Rytteriets anmarsch åsågs af en mängd folk i Trondhjem, och skall det samma hafva visat «stort courage og hurtighed». Högkvarteret förlades till Teslien, omkr. ¼ mil öster om staden, hvilken gård tilhörde stiftamtmanden I. v. Ahnen. Infanteriet uppmarscherade efter hand i skydd af höiderne vid Bakke biskopgård (omtrent der, hvor Bergs Præstegaard nu ligger), dit Armfelt följande morgon med sina befälhafvare red upp och tog en överblick af ställningen för att bedöma stridsläget.

«På en betydande höjd endast omkring 800 m. i nordvest härifrån ligger fästningen Kristianssten, hvilkens fasta, tornbygda slutvärn, då späckadt med grofva kanoner i tre våningar, behärskar staden och närmaste omgiftning. Starka, jordtäckta vallar af grof sten, bibehållna än i dag, gjorde fästningen stormfri, och nu delvis ødelagde utanverk i söder och öster betryggade hennes säkerhet ännu mer.

«Norrut häfva sig fjordens dunkelblå, oroliga böljor, begränsade i vester af Gjeitfjeldets vitglänsande branter. Den lilla, åldriga fästningen Munkholmen, hvilkens torn och vallar tydligt kunna urskiljas, hvilat som en stormfågel på vågen. Dannebrogens blodbaner vajar från fyra väl bemannade örlogsfartyg med tilsammen 112 kanoner, färdige att vid en stormning visa sina eldgap. Denna lilla flotta hade helt kort före svenskarne anryckande inlupit till stadens undsättning. Den bergenske fregatten Haab Gallei låg öster om Munkholmen, örlogsmannen Söndermanland och fregatten Söridderen på Ilsviken samt «hukerten» Landsort vid Nidelfvens Mynning.

«Lågt ned och på föga afstånd ligger det urgamle Nidaros med sin vördnäsvärda dom, nordens praktfullaste helgedom och norska nationens stolthet. Ännu synlige kanonvärn hafva här gjort intrång på de dödas gårdar. Som en skyddande gördel kring staden bildar den öppna «Nidaråen» en våt graf, och det knappt 300 m. brede näset på vestra sidan är försvaradt med

«starka jordverk. Biskopgården och förstaden Baklandet på östra elfstrandén lågo i aska. På elfvens inre strand voro förskansningar och batterier uppkastade samt hvarje man på sin post.

«Garnisonen, som nys hunnit få förstärkning söder ifrån, bestod nu af vid pass, 7,500 man. De sunnanfjällska undsättningstrupperna under öfverste Brockenhus bestod af:

«1 bataljon ur Oplandske inf. regementet, 1 bataljon ur Agerhusiske inf. regementet, samt 4 kompanier sunnanfjällska dragonregimentet eller, som de vanligen kallades, Cruses dragoner. Infanteriet bar hvita rockar, det oplandske med röda och det agerhusiske med gröna uppslag. Rytteriets rockar voro röda med gröna uppslag. Trupperna lågo förlagde: agerhusiske bataljon på den smala landfronten vid förstaden Ilen, som nyss blifvit nedrifven; oplandske bataljonen vid elfvens krökning mot öster; därefter 2. trondhjemske inf. regementet och slutligen 1. trondhjemske inf. regementet mellan Broporten och elfvens mynning. «Det sunnanfjällske dragoncorps» (Cruses) stod i reserv på torget. På Kristianssten voro förlagde 1,000 man och 400 på Munkholmen.

«Staden befanns sålunda i godt försvarsskick, hvartill ej heller tid saknats.

«Armfelt, som ursprungligen ämnat bemäktiga sig Trondhjem med stormande hand, fann nu detta omöjligt, så länge Kristianssten hölle sig, samt Nidelven vore isfri och uppdamd af den starka höstfloden; med de 7 små kanoner, däraf 3 norska, som följde trupperna, kunde föga här uträttas. Han beslöt därför att med sin betydligt underlägsna kår, som dock af norrmännen träfaldt öfverskattades, gå öfver Nidelfven för att om möjligt angripa staden från söder och vester.

«Under indrivande af lifsförnödenheter i trakten droges nu trupperna småningom söderut. En mängd stormstegar medtogos, som voro förfärdigade framför Trondhjem. När Budde fick rapport om, att svenskarne hufvudstyrka var i marsch öfver gårdarne Stene och Udler mot Lerfoss och Tiller, afsände han den 8. nov. sin broder, öfverstelöjtnanten och chefen för de sunnanfjällska dragonerna F. Budde, med 50 ryttare för att följa fiendens rörelser. Dragonerna hade hunnit omkring 3 km. söder om staden och hade just ridit öfver Sundlandsbroen, när de

«plötsligen blefvo varse, att denn var intagen af en större kaval-
 leritrupp samt således återtagget afskuret. Budde svängde upp
 «och anföll. På uppmaning att gifva sig skall han hafva ropat:
 «Jeg har ikke lært at give mig fangen, men at slaas!» I spetsen
 «för sina dragoner högg han sig därpå igenom med förlust af 9
 «man och med svårt sårad häst. Samma dag, den 8. nov. an-
 «kommo från konungen generaladjutanterna, grevfe K. A.
 «Dohna och J. F. Didron, som varit 3 veckor på vägen. De
 «medförde order till Armfelt att skyndsamt attackera Trondhjem.
 «Generalen skulle «bryta igenom alla svårigheter, hvilket yäl
 «strax kunnat lyckas, om man i rättan tid sett sig visligare före
 «och brukat mera drift än hittills skett». Dagen för en storm-
 «ning lär nu hafva utsatts till den 14. nov., men planens utfö-
 «rande hindrades fortfarande af de tvingande skäl vi anför».»

Paa Pag. 91 i samme Bog siger Schenström:

«Aldrig har dock Trøndelagen svävat i större fara att di-
 «rekte tagas med vapenmakt. Den man, som verksamt för-
 «hindrade detta, den behjärtade och viljestärke generalmajor
 «Budde, skall just under oviljan hos försvarsljumme, försagde
 «borgare och bönder samt under missnöje af soldater utan krigs-
 «tukt framstå som en sann hjälta och värdig motståndare, hvil-
 «kens förtjänster normännen först sent vetat värdera.

Som man af foranstaående Beretning vil se, siger Yngvar Niel-
 sen at Armfelt stod foran Trondhjem den 15de November 1718,
 medens Schenström henlægger dette til den 4de November.
 Dette har sin Grund deri, at der i 1718 var forskjellig Tidsreg-
 ning i Norge og i Sverige. Norge var nemlig allerede i Aaret
1700 gaaet over til at bruge den gregorianske Kalender, medens
dette i Sverige først skeede i 1753. Som følge af denne For-
 skjel i Tidsregningen henføres Armfeldts Overgang over Tydals-
 fjeldene i Norge til 11.—12. Januar 1719, medens denne Overgang
 efter svenske Tidsregning skeede i Nytaarshelgen 1718—1719.
 Efter Schenström, Pag. 70, brød den svenske Hovedstyrke op fra
 Gaarden Østby i Tydalen Nytaarsnatten «långt före Dagningen».

Paa Dufved Skanse er reist en Mindestøtte, hvis Inscription
 siger, at den er reist til Minde om 1718—19 Aars Karolinere.

Den Kgl. Resolution af 12te December 1816 bestemte i Pa-
 ragraf 4:

«At Fæstningen Christiansten med combinerede Værker, nem-
 «lig Christiansands Bastion og Frølichs Redoute, samt ligeledes
 «Møllenbergs Skandse skal indgaa og overlades til Tidens Øde-
 «læggelse».

I en lang Aarrække henlaa da den gamle Fæstning uden at der
 blev gjort nogetsomhelst for at bevare den. Der var i Aarrækker
 en militær Vagtpost der, men denne Vagtpost var posteret der væ-
 sentlig som Brandvagt for Byen. I løbet af de sidste Aartier har
 man dog forstaaet, at Christiansten har sin historiske Interesse og
 at her var noget at værne om, idet Kassematterne nu (1919) er
 færdig restaurerede og bragt til sin oprindelige Skikkelse. Det
 store Hus, som med sine Skydeaabninger giver Fæstningen et saa
 karakteristisk Udseende, er ikke forandret i sit Ydre, men staa saa-
 ledes som det oprindeligt blev opført. Fæstningens Udenværker,
 nemlig Møllenbergs Skanse, Christiansands Bastion og Frølichs
 Redoute, tilligemed alle Batterier langs Søen og Elven, samt Vol-
 dene ved Skandsen, har dog nu i over Hundrede Aar været «over-
 ladt til Tidens ødelæggelse». Men selve Hovedfæstningen, Chri-
 stiansten, staa endnu omtrent i sin gamle Skikkelse, og vil danne
 et Midesmærke over General Budde og hans Soldaters Forsvar af
 Trondhjem og Norge i 1718.

Kgl. resolution af 12. december 1816

angaaende Trondhjems fæstningsværker, hvorved bestemmes:

1. at hornverket, som omspænder landtungen imellem Nidelven og søen ikke skal vedligeholdes, men blive staaende, uden at derpaa anvendes noget,
2. at de 2 dele av retranchementet, nemlig fra hornverket til ostens batteri, og fra exerceerbatteriet til palisaderingen ved brovagten skulle paa samme maade henstaae,
3. at strækningen av retranchementet imellem ostens batteri og exerceerbatteriet skal indgaae, samt grunden udparceleres, og for statscassens regning sælges til byggetomter efter en af den norske regjering approberet plan,
4. at fæstningen Christiansteen med combinerede værker, nemlig Christiansands bastion og Frølichs redoute, samt ligeledes Møllenbergs skandse skal indgaae og overlades til tidens ødelæggelse dog saaledes, at brandposten paa Christiansteen med det dertil fornødne vagthus vedbliver og vedligeholdes. Om de øvrige bygninger og indretninger, som findes i fornævnte værker, skal armeedepartementet til den norske regjering indgive nærmere forslag, og om

hvorvidt de fremdeles bør benyttes, forflyttes eller avhændes for statscasens regning. Det disse skandser tilhørende terrain skal derimod for det første blive usolgt.

5. At Munkholms fæstning skal vedblive og sættes i fuldkommen stand.
6. at de 3 søbatterier, nemlig batteriet i Venzels Hauge, General v. Kroghs eller sandbatteriet, og batteriet under Kongens Bastion under hornverket, skulle vedligeholdes og gives de forbedringer, som maatte ansees fornødne,
7. at prinds Carl af Hessens batteri i Ihlsvigen skal vedblive saaledes, som det for tiden er, indtil det engang skal bruges, da brystværnet bør forhøies,
8. og at feltmarskallen skal anordne en commission av kyndige sø- og land-officierer, for at undersøge, om det kan ansees fornødent og nyttigt, at befæste Ladehammeren ved Trondhjem, og i saa tilfælde afgive dens formening om, hvorledes dette burde ske.

* * *

Efter foranstaaende korte Beskrivelse af Munkholmen og Christiansten hidsættes efter Salmonsens Lexikon en kort Biografi af de to Generaler, som i 1718 stod overfor hinanden, Carl Gustaf Armfelt og Vincents Budde.

CARL GUSTAF ARMFELT,

svensk Feltherre (1666—1736). Armfelt indtraadte 1685 i fransk Krigstjeneste og kjæmpede med stor Tapperhed i Nederlandene og Italien. Ved den store nordiske Krigs Udbrud vendte han tilbage til Sverige og traadte ind i den finske Arme, hvor han 1707 blev Oberst og 1711 Generalmajor. Han foretog flere heldige Angreb mod Russerne, men ved den øverstbefalende, Lübeckers Uduelighed gik hele Sydfinland tabt. Armfelt fik da (1713) Overbefalingen, men nu formaaede end ikke hans Feltherretalent at genvinde Vaabenlykken; ved Pälkäne (1713) og Storkyro (1714) kjæmpede han tappert, men uheldig mod den mange Gange stærkere Fjende. 1718 sendtes Armfelt med en svensk-finsk Hær paa 6,500 Mand mod Trondhjem; men Mangel paa Proviant og de vanskelige Naturforhold bragte Foretagendet til at strande, og da Armeen efter Karl XII's Død vendte tilbage, blev den i Bjærgene overfalden af en frygtelig Kulde og Snestorm, der kostede ca. 3000 Mand Livet (Jan. 1719). Armfelt blev 1731 Friherre og 1735 General. (Litt.: Schenstrøm, «Armfeltska Karolinernas sista tåg» (Stockholm 1890).

VINCENTS BUDDE,

norsk Officer, født paa Frederikshald 31. Decbr. 1660, død 13. April 1729. Budde blev 1683 Løjtnant ved det nyoprettede Løvendals Regiment, og deltog i den følgende Tid i flere af de Krige, som førtes udenlands. Ved Oprettelsen af 2. trondhjemske Regiment (1710) blev han Oberst og Chef for dette og deltog om Sommeren 1711 i Løvendals Indfald i Sverige. I Aarene 1713—15 deltog Budde med det 2. trondhjemske Regiment i Felttoget i Hertugdømmerne mod Magnus Stenbock, Beleiringen og Erobringen af Tønningen (1714), Krigen i Pommern og Erobringen af Rügen og Stralsund (1715). 1716 overførtes Regimentet til Fyn, hvorfra det ved Karl XII's Indfald i Norge paa en Flaade under Gabel's Kommando afgik til Norges Undsætning. Umiddelbart efter Ankomsten herhen fik Budde Befaling til at overfalde en større svensk Afdeling, der under Oberst Falkenberg's Kommando stod paa Moss. Den 23. April stormede Budde i Spidsen for 3 Batailloner denne By og nedsablede eller fangede den svenske Besætning, hvis Chef, Falkenberg, fandt Heltedøden. Erobringen af Moss nødte Karl XII til at bryde op fra Christiania og at begive sig til Grænsen. Budde blev s. A. Generalmajor og Kommandant i Fredriksstad, men byttede det følgende Aar Stillingen med den kommanderende General nordenfjælds Ove Wind. Han satte nu Trondhjem i ypperlig Forsvarsstand, men kunde dog ikke forhindre Generalløjtnant Karl Gustaf Armfelt med den finske Hær fra at trænge ind i Amtet. De af Budde truffne Dispositioner gjorde dog Fjenden saa stort Afbræk, at hans Hær i Vinterens Løb var Opløsning nær, da Efterretningen om Karl XII's Død indtraf og nødte den til det ved sine Rædsler bekjendte Tilbagetog over Tydalsfjeldene. 1719 kommanderede Budde det Vinger'ske Korps, der gjorde Indfald i Vermland, samtidig med at et Hovedangreb under Frederik IV's egen Befaling rettedes mod Båhuslen. Budde skildres af samtidige som en sjælden human Officer og var begavet med en overordentlig Legemsstyrke, der lod ham udholde de sværeste Strabadser. (Litt: Norsk Hist. Tidsskrift 2. R. 11).